

ГЛОБАЛ ЎЗГАРИШЛАР ЗАМИРИДА ПСИХОЛОГИК ХИЗМАТНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ.

(Илмий раҳбар) Умарова Новбахор Шокировна

ТГПУ уқитувчиси

Алимова Моҳидил

ТГПУ талабаси

Аннотатсия: Мазкур мақолада психологик хизмат тушунчасининг мазмун моҳияти очиб берилган бўлиб, булажак педагог психологларда касбий компетентликни педагогик жихатдан ривожлантириш йўллари курсатилган. Булажак педагоглар учун егалланиши мумкин бўлган психологик хизматни ривожлантириш даражасини аниқлайдиган компетенциялар мазмуни йоритилган.

Калит сўзлар: компетентлик, шахсий тажриба, психологик хизмат, мустақил фикрловчи, ривожлантириш

Жамиятимиз ўз олдида мустақил фикрловчи, эркин шахсни шакллантириш вазифасини куймоқда. Бу ўз кадр-қимматини англайдиган, иродаси бақувват, иймони бутун, ҳаётда аниқ мақсадга эга бўлган инсонларни тарбиялаш деганидир. Шундагина онгли турмуш кечириш жамият ҳаётининг мазмунига айланди. Бугунги тезкор ривожланишлар ва янгиликларга бой шуни алоҳида таъкидлаб ўтиш жоизки, болаларни яъни келажак авлодни ҳар томонлама етук, билимли, ота -онасига меҳрибон, ватанига садоқатли бўлишлари учун давлатимиз томонидан барча шароитлар яра-тилмоқда. Айниқса, жойларда ташкил этилган психологик хизмат фаолиятини таъкидлаш жоиз. Кўп йиллик тажриба материалларидан маълумки, хизматнинг асосий мақсади ва вазифаси ўқувчи ва унинг психик ривожланишидаги барча муаммолари, шахсининг шаклланиши, ёши, шахсни ва индивидуал хусусиятлари, катталар ва тенгдошлари билан ўзаро алоқасидир. Амалий психологнинг вазифаси ҳар бир бола учун унинг манфаатларини қобилиятини оптимал ривожлантириш индивидуал ва ўзига хос хусусиятлари усулларини, ўз-ўзини тарбиялаш ва ўз-ўзини ташкиллаш имкониятларини топишдир. Энг асосийси психолог ва ўқитувчининг ҳамкорликда болани яшаш шароитида, унинг тарбияланиш тарихини ҳисобга олган ҳолда шаклланаётган шахс сифатида тушунишлари ва ушбу асосида келгуси иш дастурини аниқлашдир.

Амалий психологнинг аниқ фаолияти ва иш услуби таълим-тарбия жараёнида психологик хизмат муаммоларини ечишга бирон бир ёндашиш билан дастурлаштирилган бўлмаслиги керак. Психолог ўз ишида эркин бўлиши

керак.Лекин шуни таъкидлаб ўтиш керакки, биз хоҳлаймизми, йўқми, мижозлар билан ишлашда ҳар қандай иш у ёки бу илмий тасаввурга асосланган, энг аввало психологни шахсининг психик ривожланиши шаоитларини тушунишидадир.

Амалий психолог фаолиятининг асосий магстрал йўналиши-мижозларнинг психик ва шахсий ривожланишини таъминлашдир.Бу фаолият амалий психолог томонидан иккита даражада долзарб ва истиқболли амалга оширилади.Биринчи даражада таълим - тарбия жараёнида асосан ўқувчиларни тарбиялашда, уларга таълим беришдаги у ёки бу қийинчиликлар, уларни ҳулқини бузилишидаги муомаласини, шахсини шаклланишидаги камчиликлар билан боғлиқ бўлган актуал муаммолар ҳал этилади, иккинчи даражада эса мактаб ўқувчиларининг барчасини ривожланишидаги муаммолар, ҳар бир боланинг индивидуал бўлиб шаклланиши муаммолари ҳал этилади.Муаммо характерига қараб психолог алоҳида ўқувчилар, синфлар, гуруҳлар, тенгдошлари, ўқитувчилар, ота-оналар билан иш олиб боради.Ҳозирги кунда республикамизда амалга оширилаётган психологик хизмат ходимларининг асосий диққат –эътиборидаги масала мактаб психологик хизматининг икки вариант асосида иш олиб бориш лозимлигини кўрсатмоқда. Булар –“бевосита” ва “билвосита” хизмат турларидир.

“Бевосита” хизмат-психолог ўқувчилар билан шахсан ўзи ишлайди.Бу анъанавий ва кенг тарқалган вариант бўлиб, бу психологни бола билан бевосита алоқасини кўзда тутуди ва тест синовлари, маслаҳатлар ва когнетив ҳулқни даволашнинг айрим шакллари ўз ичига олади.

“Билвосита” хизмат психологни бошқа касб мутахассислари (масалан ўқитувчилар) билан ва мутахассис бўлмаганлар (масалан ота-оналар)-“муаммоли” ўқувчи билан бевосита ишлайдиганлар билан ишлашини назарда тутуди. Шуни таъкидлаб ўтиш зарурки бевосита ва билвосита хизматининг умумий мақсади –муаммоларни тузатиш.

“Билвосита” хизмат “Бевосита” хизматига қараганда кўп сонли ўқувчиларга хизмат кўрсатади ҳам бевосита, ҳам билвосита хизмат психологик ишнинг куйидаги турлари билан таъминланади: профилактика, диагностика , коррекция , консултация. Бу турларнинг ҳаммаси бир-бири билан боғлиқ.

Ривожланишининг диагностикаси билан шуғулланувчи психологларнинг кўп йиллик тажрибаси шуни кўрсатадики, алоҳида ҳолларни ҳал қилганда мақсадли текшириш анча самарали бўлади, бунда услублар тўплами стандарт равишда қўлланмайди, балки, муаммо характерига текшириш режаси мосланади. Шунинг учун психолог ҳар турдаги услубларни билиши ва қўллаши керак.Таълим жараёнида ўқувчи қобилиятларини ўрганиш таҳлил қилиш ва тегишли тавсиялар бериб бориш психологик хизматининг асосий вазифаларидан бири ҳисобланади. Ўсиб келаётган ёш, бунёдкор авлодни тарбиялаш жараёнида

шахс ва жамият тараққиётига хизмат қилувчи қобилиятларни ўрганиш ва шу асосида шахсни у ёки бу касбга тўғри йўналтириш ишида фаол иштирок этиш психологик хизматнинг муҳим вазифаси сифатида қаралиши ва шу нуқтаи назардан тегишли тадбирларни олиб бориш кўлами белгиланиши лозим. Назарий ва амалий психологияда қобилиятлар муаммосига етарлича умумий таърифлар берилган. Қобилиятларни ўрганиш ва ривожлантириш масаласида эса бутун дунёдаги илмий илғор психология вакиллари аллақачон ўзларининг қатор эмпирик ва экспериментал тадқиқотлар натижаларини илмий матбуот саҳифаларида эълон қилганлар. Умуман, ҳозирги замон психологиясида қобилият тушунчасига жуда кўплаб назарий-илмий таърифлар берилганлигига қарамасдан қобилиятларнинг айнан намоён этилиши ҳусусида ҳозир ҳам жуда кўплаб изланишлар олиб борилмоқда. Демак, психолог қобилиятларни ўрганишнинг биз юқорида таъкидлаган умумий масалаларини назарий жиҳатдан таҳлил қилишга тайёр бўлмасдан туриб психологик хизмат тизимида муваффақиятли фаолият кўрсата олмайди. Яъни қобилиятларни тушуниш, ўрганиш, таҳлил қилиш жараёни орқалигина шахс тараққиётига, унинг ижтимоийлашувига ижобий таъсир этиш мумкин.

Таълим жараёнида устивор ва асосий мақсад тарбияланувчи шахсни баркамол қилиб ривожлантириш, илмий дунёқарабини таркиб топтиришдан иборатдир. Ривожланиш ва таълимнинг ўзаро боғлиқлиги муҳим муаммолардан бири бўлиб у кўп мунозараларга сабаб бўлади. Шахснинг ривожланиши узок давом этадиган мураккаб жараён, у кўплаб ички ва ташқи таъсирларнинг ва ички омилларнинг натижасида рўёбга чиқади ва амалга ошади.

Таълим жараёнида шахсга билим беришда назарий билимларни амалиёт билан турмуш тажрибалари, билан боғлиқ олиб бориш таълимнинг етакчи қондаси ҳисобланади. Таълимдаги онглилик ва фаоллик, ўқувчидаги кўтарингки кайфият, мустақил фикрлашга олиб келади. Билимларни онгли ва фаол ўзлаштириш таълим жараёнининг психологик томонларида ўз ифодасини топади. Инсоннинг камол топиши жараёнида фақат ирсият, ижтимоий муҳит ва таълимга боғлаб ўрганиш, талқин қилиш мақсадга мувофиқ эмас. Чунки ижтимоий тараққиётда шахснинг ўзи ҳам фаол иштирок этади. Ривожланиш кишидаги жисмоний руҳий ва ижтимоий жараён бўлиб у барча егалланган миқдор ва сифат ўзгаришларни ўз ичига олади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Н. Тўйчиева, Г. Ҳамроқулова ФарДУ. “Бугунги кунда психологик хизматни такомиллаштириш масалалари”.
2. Ё. Юсупова – АДУ катта ўқитувчиси. А. Абаев – талаба. Таълим жараёнида шахсга психологик таъсир кўрсатиш.